

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 24.

V Ljubljani, 15. decembra 1882.

XXII. leto.

Vabilo na naročbo.

Z denšnjim listom „Učit. Tovariš“ zvršuje svoje **dvaindvajseto** leto. Presrčno se zahvaljuje vsem svojim blagim podpornikom iz vseh slovenskih pokrajin za toliko blagovoljno podporo, in jih ob enem prav uljudno prosi, da bi se tudi vprihodnje združevali kot zvesti tovariši k svojemu „Tovarišu“, ter blagovolili podpirati trud, ki ga imamo za blagor domačega šolstva in učiteljstva.

„Učiteljski Tovariš“ bode z blago pomočjo svojih vrlih sotrudnikov tudi vprihodnje krepko delal na polji slovenskega šolstva in učiteljstva, in več ko bode imel podpore, lepše bode izpolnoval svojo nalogo. Zatorej želimo, da bi mu bili zvesti vsi dozdanji g. g. naročniki, in da bi se oglasilo še mnogo novih. Tudi najuljudneje prosimo, da bi vsi g. g. naročniki, ki so dolžni še kaj naročnine od prejšnjih let in od letošnjega leta, blagovolili to poravnati pri založništvu.

„Učiteljski Tovariš“ bode tudi vprihodnje dvakrat na mesec izhajal, in stoji za celo leto 3 gold.
in za pol leta 1 gold. 50 kr.

Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in naznanila pa založništvo.

Da se veselo vidimo o novem letu!

Uredništvo.

Založništvo.

Trdni značaj in boljšanje npravnega življenja.

(Spisal V. Burnik.)

Devetnajsto stoletje bliža se svojemu koncu. Blaženo, slavljeno stoletje! Koliko je napredoval človek! Umetnijam in vednostim postavil je njegov neumrjoči duh častne spominke, katere občudovati moramo.

Poglejmo človeka v njegovem npravnem življenji! Opazimo tudi tû kaki napredek? Žal, da ni tako. Zrcalo vsakdanjega življenja kaže nam, kako propada npravnost in idealizem, kako pa nasprotni materijalizem in iz njega izvirajoča nenpravnost pridobivata sè svojim lehkim, a vender premagovalnim orožjem vedno širje kroge, in ravno tam največ udanosti in naklonjenosti najmeta, kjer se tega najmanj nadjamo. Materijalizem šteje v vseh stanovih svoje zveste podložnike, kateri se mu klanjajo sè sužno pokorščino, slepo udanostjo z brezpremišljenimi čini, da jim le dovoli pripomočke, s katerimi si morejo odložiti breme skrbnega, delavnega življenja in takó zadostiti svojemu poželenju in svojim strastim. Pri tem jim otrpnejo blagi, vrski čuti, volja jim nij več prosta, samostalnosti nimajo več, premagala jo je omahljivost; delavnost umakniti se je morala mehkušnosti, zadovoljnost sebičnosti, ponižnost napuhu in častihlepnosti, ljubezen sovraštvu. Le še včasih se oglasi v takem sužnji vest, opominjaje ga, naj si pribori zopet prostost, a tudi ta glas sčasoma utihne. Nesrečnež, katerega od vseh strani oklepajo strasti, nijma več poguma, odpovedati jim svojo pokorščino. Nevedoma bliža se gotovemu, žalostnemu poginu.

Kakó redki so dandanes čisti, trdni, npravni značaji, katerim bliščeči materijalizem ne izvabi očesa k mikavnim podobam brezznojnega življenja, kateri tudi v največji nesreči ostanejo neoskrunjeni.

Da se ta razširjujoča kužna bolezen človeške volje poprijema tudi naše mladine, kriva je največ slaba vzgoja, vzgoja brez trdne, versko-npravne podloge; krivi so dalje oni slabi vzgledi nenpravnosti in ostudne brezznačajnosti v človeški družbi. Nenpravnosti pa gladi pot do srca mladine tudi slaba književnost, katera pripravlja mladi, živi fantaziji v zlati posodi okusne, z nevidnim strupom zabeljene hrane, katera ji v brezobzirni golosti kaže slike neznačajnega življenja, slike, kako se mladost in starost „po zdaj ne več nenavadnem načinu“ poslovlja od tega sveta.

Nujna potreba je, da se temu zlu, kateri se od dné do dné vedno bolj in bolj razširja, zaprè pot do še nepopačenega srca naše mladine, da ostane njeno srce zdravo, njena volja krepka, neupogljiva, da vzraste iz nje čvrst, čil národ versko-npravnega, vzglednega značaja.

Reševanje te imenitne naloge odloženo je domu, cerkvi in šoli. Najvažnejši vzgojevalni faktor je vsakako dom. Blagor onemu otroku, kateri v svojih stariših vidi zedinjene te lepe čednosti, kateri sliši iz njih ust le dobro, kateri ne vidi pri njih nikdar kaj tacega, kar bi nedolžnosti njegovega srca moglo kaj škodovati. Otrok se navadi takó prave pobožnosti in lepih čednosti. Brez vsake težave bode lahko dobro storil, a se ravno tako lahko slabega varoval. In to je glavna podloga za razvitek pozneje otrokove npravnosti. Žalibože pa, da ravno dom mnogokrat npravnosti otrokovi več škoduje nego koristi. Domača vzgoja je dostikrat pravi strup otroškemu sreću. Istinito bi bilo čestokrat za takega otroka, kateri v domači hiši le pohujšanje vidi, bolje, da bi nikdar rojen ne bil.

Čim manj domača vzgoja vpliva z npravnimi sredstvi na otroka, tem več mora storiti duhovnik, posebno pa učitelj, kateri najbolje pozná individualnost vsakterega, da popravi zmote domače vzgoje, odstrani mladini slabe navade, je varuje strasti in nenpravnih činov ter vzgoji v vredne ude človeške družbe.

Da učitelj to važno in težko nalogo z vspehom reši, treba mu je v to svrho najizborniših neposrednih in posrednih sredstev. Najvplivnejše in najzdatnejše sredstvo pri vzgoji je izvestno vzgled. „Verba movent, exempla trahunt“. Kakor so najslavnejši vojskovodje vzbudili v svojih vojaki pogum, da so v vojni gledali nevstrašljivi smrti v obraz, le svojim lastnim vzgledom, tako tudi učitelj ne bode pridobil svojih učencev za blago in dobro z besedo, ampak s svojim vzglednim življenjem. Ako hrani otrok le nekaj nravnih, v domači hiši vzbujenih čutov v svojem srci, smatral bode vsako dejanje učiteljevo vzornim, vsaka njegova beseda bode mu gola resnica. V osebi učiteljevi vidi upodobljeno resnico. Zato pa naj tudi učitelj vse svoje življenje v šoli in zunaj šole vravná tako, da se učenci nikdar ob njegovem vzgledu ne spodtikajo. Vadi naj se zategadelj v zatajevanji samega sebe, varuje naj se strasti, mirno naj bode njegovo življenje, premišljenost naj svedoči vsako njegovo dejanje. Imej lepe lastnosti, katere hočeš svojim učencem podariti, najpopred sam v svojem notranjem zakladu; kajti, česar nimaš sam, tega tudi drugim dati ne moreš. Ako si poklican vzgojevati značaje, bodi najpopred sam čist, nepremagljiv, nraven značaj.

Da je pa značajnost vzgledna, ne zadostuje samo, da ima svoj izvor v trdni volji, segati mora timveč sè svojimi koreninami v versko prepričanje; imeti mora svojim svetovalcem onega nezmotljivega sodnika v človeški notranjosti, kateri se imenuje „vest“. Vzgojnik pa naj tudi sam kaže v dejanji, kar uči z besedo. Ako drugače delaš, kakor govoriš, ne bodo rodile tvoje besede v otroškem srci dobrega sadú. Spoznali bodo otroci kmalu, da ti iz srca ne gre resnica, ampak le hinavstvo. Žalostno je, ako učitelj verske resnice hvali, sam jih pa ne veruje. Kako moreš govoriti o miroljubnosti, ponižnosti in ljubezni, ako otroci dobro vedó, da v tvojem srci biva jeza, ošabnost in sovražtvo. Le kar istinito iz čutečega srca pride, to tudi gre do srca. Ne govori nikdar o kaki slabosti, o katerej otroci vedo, da tudi ti nisi brez nje.

Bodi v vseh rečeh dosleden, resničen in odločen. Kar si danes govoril, ne ovrzi jutri, kar si enkrat zapovedal, ne prepovej drugikrat. Kar si zahteval, čuvaj tudi strogo, da se izpolni ravno tako in nič drugače. Zatorej pa tudi vse, kar zaukazuješ in prepoveduješ, vse to popred dobro preudari. Kar si obljubil, to tudi vselej na tanko izpolni. Bodi vselej „mož beseda“.

Ako učenci vidijo, da se morajo upogniti resni volji učiteljevi, ni jim potem težko izpolnovati njegove ukaze.

Kaži se svojim gojencem vsikdar pravičnega in nepristranskega. Pred šolskimi postavami naj bode vsak enak, revež kakor bogatinov sin, slaboumni kakor obdarjeni, deček kakor deklica. Nepristransko hvali in grajaj. Otroški razum je že toliko razvit, da hitro spozná, mu je li bil učitelj pravičen, ali ne. Čuvaj se, da otroškega čuta ne žališ z nepotrebnim grajanjem, nepreudarjeno kaznijo ali nezasluzeno hvalo, kojo si izrekel kateremu njegovih součencev. Nobeno napačno dejanje učiteljevo v šoli ne sodijo učenci tako strogo, kakor njegovo krivično, pristransko obnašanje. Edina krivična obsodba učiteljeva zakrivila je užé dostikrat, da je dober učenec postal slab, priden len, čuteč brezčuten in učitelju neprijazen.

Ako učitelj učencem v svojem lastnem vzgledu kaže pravo, nravno značajnost, potem je tudi njegova beseda prepričevalna. Vsaka povest nravnega značaja, katero jim učitelj v šoli pripoveduje, predočuje jim potem nehoté njegove dobre lastnosti, in živo jim ostanejo taki vtisi v spominu in v srci tudi še potem, ko zapusté šolo.

Najvplivnejše posrednje sredstvo za blaženje otroškega srca so povesti versko-nravnega značaja. Sè spretno, po okolnosti navdušeno besedo naj jim na vzgledih kaže, koliko je vredno pošteno, značajno človeško obnašanje. Sè zaničevanjem in gnjusom naj pa govori o studnih značajih. Opozorí naj jih na dobre nasledke nravnega in slabega,

sramotnega, nenravnega življenja. Značajni možjé iz cerkvene in svetovne zgodovine naj se jim stavijo v vzgled in posnemanje. Njihovi životopisi naj se jim pripovedujejo in predočijo, posebno imenitni dogodki njihovega življenja, v katerih se njihova značajnost kaže v najlepšem svitu. Posebno primerne in globoko v otroška srca segajoče so pripovesti iz sv. pisma starega zakona. Kako priprosti, in vender tako krepki in vzvišeni so značaji v povestih o Abeljnu in Kajnu, o Egiptovskem Jožefu, Davidu, Salomonu, Absolonu in Jonatanu. Iz zbranih slik svetovne zgodovine uči naj učitelj svoje gojence dobro ljubiti in hudobijo sovražiti. Ogreje naj se učenec pri pogledu podob, katere svedočijo zatajevanje samega sebe, odkrito zvestobo, vzgledno resnicoljubnost, vztrajno poštenost in krščansko ljubezen. Sveti srd naj se bere na otrokovem obrazu, kadar vidi, da se pravica in resnica teptá z nogami in če kruti sovražnik preganja nedolžnost. Z navdušenostjo naj gleda na one junake, kateri so z nevstrašljivostjo in značajnim življenjem dosegli svoje blage namene.

Pri čitanji v šolskem berilu naj se učitelj posebno ozira na izreke in prigovore, kateri v jedrnatih besedi kažejo tehtne npravne resnice. Spominjaje se jih, so človeku čestokrat prav dober kažipot v npravno življenje. Razlaga naj jih svojim učencem temeljito, razjasni njih resnice v primernih povestih in jih s pogostim ponavljanjem vtisne v spomin.

Tudi pohvala o pravem času dostikrat prav vspéšno vpliva na otroško voljo, ter je nagne k dobremu. Ako otrok vidi, da je njegovo dejanje učitelju dopadljivo, prizadeval si bode gotovo, da si tudi drugikrat pridobi učiteljevo zadovoljnost, kar v storjenje njegove volje prav dosti pripomore. Razume se, da naj bode učitelj s pohvalo jako varičen. Le izvanredna pridnost ali poštenost naj se pohvali in v posebnih slučajih, n. pr. konec šolskega leta i. t. d. Pohvala naj učenca v dobro spodbuja in k vztrajnosti napeljuje. Kar pa je učencu dolžnost storiti, in kar lahko storí brez posebnega truda, za to tudi nij treba pohvale. Učenec mora spoznati, da ne dela samo zaradi pohvale in plače, ampak zato, ker je njegova dolžnost, da tako dela. „Kdor le zaradi tega dela, da bi ga ljudje hvalili, je svoje plačilo že vzprejel“. Za vsako reč, katero je učenec prav naredil, ga hvaliti, nij nikakor umestno. Preveč hvale prevzame učenca, storí ga ošabnega, da začnè prezirati učence, in ko odraste, tudi druge ljudi. Zgodí se lahko, da postane njegova volja kupljiva z vsakim sredstvom, katero mu prinaša dobiček.

Kakor mora vrtnik tudi že cepljeno drevesce še negovati, je čistiti divjih izrastkov in nepotrebnih mladik, tako je tudi učitelju treba, da iztrebi iz otroškega srca izrastke slabih navad in pregreškov, uporabljavati dostikrat tudi občutljiva sredstva. In kakor je treba, da je vzgojnik previden pri pohvali in plači, še bolj pa je premišljevatí, predno se izreče kazen. Slab vojak, kateri ves smodnik naenkrat postrelí. Bodi varičen z grajanjem, še bolj pa s kaznijo. Premnogo kazen otroških pregreškov ne odpravi. Tudi kazni se otrok s časoma navadi; postane slednje popolnoma neobčutljiv. Niti opominjevanje, niti kazen mu ne zdá in postane čedalje nenravnejši. Zaradi tega kaznuj le redko, pa občutljivo, in le takrat, ako je otrok gluh vsemu opominjevanju in dobrim svétom. Le tako je mogoče, da se odpravljajo otroške slabe navade, in da se njegova volja zopet ukloni učiteljevi volji.

Učiteljev delokrog pa ne omejuje nikakor še učilnica; njegov delokrog sega tudi mej šolsko občino. Tudi zunaj šole naj bode njegovo vedénje in delovanje čast njegovega značaja, kajti tù je obrnenih še več paznih očí nanj, nego v šoli. Blagor občini, katera ima učitelja, kojega more staviti v vzgled ne samo mladini, ampak tudi odrašenim. Gorjé pa učitelju, kateri sè svojim nenravnim življenjem druge pohujšuje!

Zato kaži učitelj tudi zunaj šole v besedi in dejanji odločnost, nepodkupljivost, resnost, prijaznost, varičnost, vernost in domoljubje.

Tvoje prepričanje ne bodi kupno blago na javni dražbi, katero si pridobi lahko vsakdo, kdor največ zanj obljudi.

Varuj se nepremišljenih besedi; resnost naj spričuje vse tvoje obnašanje. Hinavstva, licemerstva in prilizovanja varuj se kakor kužne bolezni. Nij je studneje človeške podobe na svetu, nego klečeplazeva, kateri se, nesvest si svoje duševne zmožnosti, vije pred človekom kakor črv v prahu.

Živi v miru sè svojimi občani; bodi jim prijazen in priljuden, kolikor ti dopušča čast tvojega stanú. Bodi radovoljen svetovalec vsakemu, kdor pri tebi išče dobrega svéta.

Da je učitelj varičen, je to njegova lepa lastnost, kajti že skromna njegova plača ga sili z dohodki štedljivo ravnati. Skopost ali zapravljivost pa mu mej občani nikdar ne dobita prijateljev; osoba njegova izgubi pa tisto vrednost, brez katere ostanejo njegove besede, bodisi, da so še tako lepe in podučne, brez plodnega učinka.

Z vsemi temi lastnostmi naj učitelj druží tudi domoljubje. Značajnost brez domoljubja nij še prave značajnosti. Dandanes je sicer mnogo ljudi, katerim glasovi o domoljubji ne doné nič kaj prijetno na ušesa, kateri besedičijo z vso mogočo zgovernostjo, da človek tudi brez domoljubja lahko živi, samo, da se mu le dobro godí, in simpatizirajo danes s tem, jutri z drugim, kakor jim bolje kaže. Kako more učitelj o ljubezni do domovine govoriti, ako mu je za njo srce mrzlo? Da si je čut domovinske ljubezni človeku prirojen, mora ga vender tudi učitelj v učencih vzbujati ob vsaki priliki, da se mu v srci še bolje ukorenini. Uvidijo pa naj v učiteljevem domoljubju tudi odrašeni, kateri se mnogokrat sramujejo svoje domoljubje pokazati, da domoljubje nij čut, kateri je človeku v nečast, timveč v čast, ako ga tudi očitno pokaže. Bodi pa tudi zvest in natančen izpolnovatelj postav, pokoren in zvest podanik svojemu vladarju in njegovim namestnikom, zraven pa tudi nraven, očitien vernik cerkve. „Daj Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega“!

D u n a v.

(Porečje imenuje se, kakor znano, ves svet, t. j. hribi in ravnine, ki pošiljajo svoje vodé večí vodi, tako, recimo, spada Kranjsko izvemši Notranjske Bistrice, Idrije in Potoka pri Fužinah [Weissenfels] vse k porečji Save. — Kdor hoče to zemljepisno sliko razumeti, treba da pozná vse dežele mej Alpi, Sredonemškimi gorami, Karpati in poslednjič dežele Balkanskega poluotoka; tudi mu je treba poznati zgodovino teh dežel, potem ga utegne slika zanimivati.)

Bolj ko druga večja porečja v Evropi oklepajo Dunavsko siloviti skalnati bregovi, od koder mu vodé pritekajo. Dunav, Dunava ali Donava izvira v nadvojvodini Badenski iz dveh pritokov „Brigah in Brege“. Navadno se reče: Dunav izvira pri „Donaueschingen“, a pglavítini prítok je „Brege“, in ko vir izpod grada pri „Donaueschingen“ v vanjo priteka, imenuje se reka: Dunav. Ob jugu nja teka so Alpe, in njih narastki na Balkanskem poluotoku v Bosni in Srbiji, na severji so Karpati, češke gore in nemški Jura. Sploh se more o Dunavu reči, da ima porečje posebno ločeno in samo za sé omejeno. Toliko važnejši so pa razna vrata in prehodi, katere je narava pustila v teh zidovih in katere je človek porabil za promet. Ti prehodi peljejo povsod v bližnje dežele in porečja, in od nekđaj so jih prehodili národi, vojskine trume, trgovski tovari. Najbolj odprta je Dunav pri izviru in pri ustji. Zato na obeh teh skrajnih stranéh svetovno gibanje, od ustja na zahod, od vira na vzhod. Blizo virov je najprej Ren in za njim Francosko. Ker nemški Jura ne dela napotja, se je Podunavje spojilo z Nemčijo, posebno pa s porečjem Renskim; od nekđaj so bila tù vozna pota k Renu. Pobratimstvo Dunava z Renom je užé prestaro, Nibelungi užé o tem govoré. Men, Ren, kanali in ceste so nepretrgana

vez za promet in prevoz. Po Dunavski progi se pride naravnost v sredo Francoske. Za Dunavum je pridrl Atila na Katalavnsko polje, za njim Madjari in druga podunavska ljudstva. Iz Francoskega in od Rena na vzhod so korakali Kelti, potem Karol Veliki, pozneje križarji in poslednjič Napoleon. Isto pot gre tudi blago, ki se prevažva iz Podunavja na Francosko. Stranska pot od te glavne drži na jugozahod med Alpi in Juro v Švajco. Po tej poti preko Kostniškega (Bodanskega) jezera so stopali Alemeni lomaste v Švajco; od tega jezera so se pomikali Rimci v Gorenje Podunavje. Po tej poglavitni črti so zdaj železnice.

Kakor napet lok se spénja Dunav pri Regensburgu v sredo Nemčije, ker se približuje po reki Men (porečju Renskemu), tam je v Norimbergu glavno tržišče mej jugom in severom Nemčije (Ludovikov kanal mej rekama Altilo in Regnico 17 miriametrov dolg veže Dunav in Ren). Dalje od Rezna (Regensburga) se približuje porečje Labe po reki Veltavi Dunavskemu porečju. Iz Pasove, iz Linca, kjer je bila do Budejavic prva železnica v Avstriji z Dunaja itd., pride se iz Dunavskega porečja v Gorenje-Labsko, in tako je v zvezi Dunav z Labo in po nji s severno Nemčijo in z Hamburgom. Gorenje Polabje oklepajo gore, ki so pa proti Odri više in manj prestopne, kakor proti Dunavu. Okrin, kjer izvira Laba, je od doljenega Polabja močnejše ločen, kakor od porečja Dunavskega; od nekdanj so se kraji na Češkem bolj nagibali proti Dunavu, kakor k drugim porečjem, to je bilo užé za časa Markomanov in tudi pozneje, kakor nam pové zgodovina, tako de je Češka na pol Dunavska dežela. Več železnic veže Dunav s Češko Labo; a težavneje je pa vez z Odro.

Z Moravo pa podaje Dunav roko Odri. Moravskih oknin na severji ne zaklepajo gore. Mej visokimi Karpati (Tatno) in Sudeti se znižujejo Jeseniki (Gesenske). Tukaj je najvažnejši kupčijski prehod za vse Podunavje. Užé v starih časih je peljala tū kupčijska pot v Karnuntum; po tej poti so dobivali tudi jantar; tukaj so se zbirali trgovci s kerznom. Ob teh krajih je bil hud naval ljudstva, kateremu so se Rimljani ustavljali z vso silo v mestih Karnuntum in Vindobona. Po tej poti so se pridrvili Mongoli v te kraje. Tukaj so slavna bojišča pri Olomucu, zoper Mongola; Friderik II. je oblegal (leta 1768.) Olomuc, a stoletje pozneje so Prusi zmagovalši pri Kraljevem Gradci podili pred sabo premaganega Benedeka in pridrli do Požuna; Marsko polje je bilo od nekdanj bojišče, kjer so trčile vojne od zahoda in juga na one iz severa in vzhoda. Po Moravski zemlji peljejo ceste in železnice do Odre, Visle, in živahna je kupčija z deželami ob Visli in Odri.

Na jugu je pa Gorenje Podunavje po silovitih skalnatih gorah čvrsteje ločeno, kakor drugej ob njenem porečju. Pripravnih in zložnih prehodov iz Dunavskih dolov v dole bližnjih rek je le malo, — v Alpah so sedla, po katerih so prehodi, sploh visoka, recimo tukaj prelaz pri „Worms“ k Addi; „Brenner“ k Adiždi (Eč); „Cortina“ k Piavi; „Ponteba“ k Taljamentu; „Predil“ k Soči. Tedaj so tukaj Podunavska ljudstva (Grmani) bolj ločeni od sosedov Romanov. A tukaj globoko notri do podnožja Alp sega adriatski zaliv. Ta zaliv je obrnjen od severo-zahoda na jugo-vzhod, in nareja tedaj lepo morsko pot na Grško, v Levante in v Egipt. V zvezi sè sredozemskim in rudečim morjem pelje po njim nekoliko velki svetovni prevoz med Indijo in Evropo. Stari Grki so rekli, Ister se izliva z jedno panogo v adriatsko morje; to sicer ni, a železnica pelje iz Podunavja v Trst, in tako sta zvezana Tržaško morje in Dunav. Na severnem konci adriatskega morja so bila od nekdanj slavna kupčijska mesta: Akvileja, Benedke in zdaj Trst. Podunavje in konec Tržaškega morja sta bila nekdanj v politični zvezi. Od adriatskega morja so tiščali Rimci do Dunava, ki je bila njih skrajna meja proti grmanskim in sarmatskim ljudstvom. Od Dunava sem so hrepeneli Ogrji, pozneje Avstrijski vladarji po posestvu adriatskega morja.

Zdaj pa od vseh strani iz Avstrijskega in Ogrskega vodijo ceste in železnice proti adriatskemu morju (proti Trstu in Reki). Zdaj vidimo, kako tekmuje Reka s Trstom; Trst pa hočejo laški irredentari. Veliko-nemci govoré od mostú preko Drave in Save do Adrije; to nam kaže, da je ob severnem kraji adriatskega morja važna postaja; svoje dni je vsa južna Nemčija kupčevala s Trstom, dokler ga ni Hamburg prekosil. Sava in Drava tečete od zahoda proti vzhodu, od nekdanj so brodarili po Savi, in ta reka se približuje posebno po svojih pritokih Kulpi, Uni, Bosni, Verbas in Drina adriatskemu morju, kjer je mnogo manjših luk, kakor na Reki, Senji, Zadru, Spalatri, Dubrovniku i. dr. Po teh lukah je bil zmirom skladišče blaga za Ilirsko-Dunavsko porečje.

Potujmo zdaj od juga na sever v dežele ob srednjem Podunavju; tù najdemo silovito karpatsko gorovje. Ta ima dve glavni panogi, najprej na severo-zahod, kjer se tatransko gorovje sè svojimi razrastki slovaškim gorovjem napolnuje svet 30 milj na dolgost in širokost, potem pa na jugovzhodu, kjer narejajo sedmogradski Karpati gorovje še večje in manj hodno. To oboje gorovje veže srednji pas Karpat, ki ni tako širok in raztegnjen. Pod karpatskimi gorami je Potisje; sè svojimi doli in ravninami sega globoko v Karpate, med njimi in onstranskimi doli in ravninami ob Dnjestru in Visli je le ozki gorski rob. Po mnogobrojnih prehodih (prelazih) grè promet iz Podunavja in Potisja v dežele ob Visli, Dnjipru in Dnjestru. Prehod tukaj ravno ni težaven, zato so drla ljudstva od tod v Potisje in Podunavje, tako n. pr. Madjari, za njimi Mongoli, Poljaki in Rusje l. 1849.

Kakor je Moravska Morava na severji, tako je tudi srbska Morava in nje porečje na jugu važno za podunavske dežele njim na blizu in na daleč. Da moremo razumeti to važnost, pogledjmo le na obrazbo egejskega morja in dežele pri Carijgradu. Egejsko morje sega sè svojim severno-zahodnim koncem, Solunskim zalivom, najglobokeje v Balkanski poluotok. Tù je moglo nastati veliko skladišče (Solun). Tudi na Bosporu, na tem velikem mostu za evropsko in aziatsko ljudstvo, moglo je postati veliko tržišče. Od Dunava je bilo od nekdanj primerno seznaniti se s temi kraji. Dunav se nagne, ko se je nekaj bolj približeval temu morju, bolj na sever. Srbska Morava, ki se izliva pri Smederovem (Semendria) v Dunav, tedaj nekoliko više nad Železnimi vrati, sega daleč v Balkanski poluotok, in posreduje promet mej Carijgradom in Podunavjem. Po tem dolu so se valile večkrat Turške trume, kakor hudourni oblaki v podunavske dežele. Pri Železnih vratih je tako rekoč promet zatvorjen, zato so od nekdanj ukrenili raje po Moravskem dolu. Morava, posebno pa nje pritok Nisava, podaje po Iskerskem dolu pri Sofiji roko Marici, ki teče proti Carijgradu, po drugi strani pa Macedonskima rekama Vardarji in Strimonu, ki se izlivata v egejsko morje. Tukaj tedaj občuje Dunav z egejskim morjem, Adiža, Adige, Piava z Carijgradom, z malo Azijo. Poglavitna cesta pelje tedaj na jugo-zahod iz Carijgrada po dolinah Marice, Iskre in Morave proti Dunavu, od nje se loči cesta v Macedonijo. Kdo more prešteti vse vojne: macedonske, grške, perziške in rimske, ki so se drville po tej cesti proti Dunavu ali od Dunava proti Carijgradu. Po teh dolinah so se na lik plazovom valili Kelti, ki so po jedni strani udarili v Macedonijo in na Grško do Delfij, na drugi strani pa pustošili Tracijo in prestopivši morje pridrli v Malo Azijo. Tukaj pri Moravi so zapustili križarji Dunavsko pot in so po teh dolinah šli proti Carijgradu in v jutrove dežele. Na tej prevažni poti se je večkrat razlegala turška godba, se pripravljali veliki vezirji na svoje roparske vojne v Podunavje. Isto tako so v mirnih časih šli tovari trgovcev užé sto in stoletja po tej poti, in dajali povod, da so nastali veliki kupčijski sejmi in mnogo obljudena mesta Drénopolje, Plodivol, Filipopelj, Sofija i. dr. Še zdaj je tù velika vožna pot za potnike in pisma, ki prihajajo iz Podunavja v vzhod.

Spodnje Podunavje, ali nižava ob Dunavu, katero ločijo od srednjega strme gore, odpira se proti črnemu morju in proti pustinjam na njegovem severji. Erdeljske gore prenehajo proti vzhodu kakih 40 milj pred morskim obrežjem, in tedaj ostane vse Podunavje neograjeno. Porečje ob Seretu in Prutu obdajajo le nizki griči, in ustje dunavsko je tako plitvo, kakor dežele ob črnem morji, h katerim spadajo. Ker so pridelki spodnjega Podunavja taki, kakor po bližnjih deželah na sever, kupčija in promet ni bil važen. Veče pa so bile vojne po teh krajih. Rodovitne nižave na Spodnjem Dunavu so ljudstva na Ruskem tako mikale, kakor Lombardija grmanske národe. Prosto so se razširjali kočevniki prisedši od Dona, Volge in Urala do Dunava ter so dežele posedli noter do prvih slapov. Tako v starih časih Duki, pozneje Gotje in druga ljudstva ob národovem preselovanji n. pr. Huni, Obri, Bolgari, Pečenegi, Kumanje, Mongoli, Tatari, Turki. Kdo prešteje ljudstva, ki so posedli obrežje črnega morja in Spodnje Podunavje. Dve stoletij so bili ti kraji prostrano bojišče Rusom in Turkom. Komu ne stopi živo pred oči poslednja rusko-turška vojska? Rusi so raje odstopili Dobrudšo, samo da so dobili zopet Besarabijo. In tako je bilo od nekdaj; vsako ljudstvo, ki je stanovalo ob severnem obrežji črnega morja, skušalo si je naprej pridobiti Spodnje Podunavje. Na jugu oklepa ta kraj visoki Balkan, ki ga loči od Tracije. Čez Balkan vodi več prelazov, na zahodu imenujemo le Trajanova vrata in Šipko, ki se v poslednji vojski večkrat imenuje, in prelaz, ki drži iz Šumle v Aidos. Od nekdaj je bila tù važna kupčijska pot ob črnem morji čez Varno v Šumlo. Tudi je bila večkrat pot vojnim četam; po nji so hiteli Grki, Rimci in Turki k Dunavu, a iz severa pa Gotje, Bolgari, Madjari in Rusi; tù so bili tudi večkrat slavne bitve, n. pr. l. 1444., ogrski kralj Ladislav s Turki pod sultanom Muratom. — V poslednji rusko-turški vojski so se ognili Rusje te poti, in so raje bolj na zapadu prestopili Balkan.

Predobliče Dunavu se razprostira črno morje, ki se razprostira v tej smeri kakor tek Dunava od zahoda proti vzhodu, in s svojim skrajnim zalivom pri Phasis daleč sega v Aziatske dežele. Po tej vodni poti je Dunav v zvezi s kupčijskim potom, ki pelje od Trapecunta do rek Evfrata in Tigrida, k reki Kur in v Georgijo do kaspiskega morja, to so pa užé severne stranske poti velike indijske kupčije. Svoje dni so Benečani prevažali blago od vzhodnega črnega morja do ustja Dunava, Nemci pa z Dunaja in Rezna so pa to blago po Dunavu naprej spravljali. Za Dunav ni prikladno, da se izliva v tako osamljeno morje, ki se po jedni sami morski ožini prijemlje drugih morjá. Zato je mogoče, da jedno samo ljudstvo gospoduje po tih bregovih, in ta ozka vrata zaprè drugim ljudstvom. To se je pa tudi užé zgodilo. Nekdaj so gospodovali Miletjani, pozneje Mitridat. Za tem so prišli Rimci, v srednjem so se trgali Benečani in Genovani za ključé tega morja, poslednji so tudi bili, ki so Muratovo vojsko prepeljali iz Male Azije, s to vojsko je potolkel kristjanje pri Varni. Odsihmal pa so Turki gospodovali po črnem morji, dokler jih niso Rusi spodrinili. Promet po Dunavu je od nekdaj močno oviralo, da je črno morje samo na jednem kraji (pri Carijgradu) odprto drugim morjem, in da se ta vrata tako lahko zatvoré; tudi Bospor pelje po egejskem morji tako rekoč nazaj in Dunavu ne odpira drugej daljnih potov. Podunavskim krajim je tedaj veliko lože in prikladnejé, priti v zvezo s kraji prekomorskimi po Trstu, Solunu in drugih pomorskih mestih, kakor pa voziti se po Dunavu in potem po črnem morji, da pridejo v Carijgrad in egejsko morje.

Kupčijska pota se menjujejo, kraji nekdanji sloveči pridejo ob svojo veljavo, mesto njih se drugi obiskujejo, ker na svetu ni drugega stanovitnega, kakor vedna izpremenljivost, vender kraji ob velikih vodah, kakor tukaj ob Dunavu, ostanejo zmirom važni v zgodovini človeškega rodú, kajti zmirom se ljudje tam naseljujejo in občujejo ali po prijazni kupčijski ali pa sovražni vojni poti.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXXIX. 1881. „Zadnji mesec bil je ustavovercem prav res gruden njihove mnogoletne veljave; onemu silovitemu zmaju, ki je neprenehoma sejal nemir in razpor med národi in državo čedalje bolj tiral v propad, strta je glava v obeh postavodajavnih taborih. Sicer je preteklo leto še britko bilo večini onih, ki v znoji svojega obraza obdelujejo mater zemljo; obetalo je mnogo tudi národom slovanskim, al z obljubami skoro vse jim na dolgu ostalo. Naj novo leto izbriše dolgove preteklega!“ S tem zapužanjem stopimo v novo leto, rekel je dr. J. Bleiweis, ter v devetintridesetem tečaju posebej spisal: „Gospodarske skušnje. V zadevah občinskega lova. Kmetovalcem in še posebno manjšim kmetom treba je nujne pomoči (l. 3). Gospodarji, ki zemljiški davek plačujete, pozor! Kmetovalci, posebno kranjski, varujte se lažnjivih prerokov (v tej zadevi). Evropa in pa Amerika v kmetijskem oziru. Kaj je kmetijstvu prva podlaga. Stara pesem, katero (o gnoji) zopet zapeti moramo našim gospodarjem. Kako misli vlada odstraniti nadloge kmetijstva in še posebe malih kmetov. Naznanilo o premembi podkovaške in živinozdravske šole ljubljanske. Odprto pisemce našim gorenjskim gospodarjem (o govedoreji) itd.“ —

Izmed vnanjih dogodkov ga je hudo pretresel umor cara ruskega Aleksandra II. (o grozovitem tem atentatu, peklenskem hudodelstvu neumorne druhali nihilistov... 94-5), a prijetno razveselilo romanje slovansko. V Rim potujočim severnim Slovanom šel je sam naproti na kolodvor ter jih je ogovoril („Za toliko ljubeznjivi govor g. dr. Stulca se zahvaljuje dr. J. Bleiweis“... 210). V proslavo poroke Nj. cesarske visokosti cesarjeviča Rudolfa prišle so „Novice“ v praznični obliki na svetlo (l. 19), čestital je deželnemu predsedniku dr. J. Bleiweis na čelu vseh národnih društev (152), spominjal se te svečanosti v občnem zboru Slovenske Matice („Zapisala bode, kakor je lani storila z encikliko papeža Leona XIII., Slovanom tako milo, v svoj letošnji Letopis 10. dan maja, ko bo cesarjevič Rudolf v ljubezni podal svojo roko kraljevi nevesti Štefaniji“... 141); v ta spomin je kmetijska družba kranjska na svojem vrtu vsadila jabelko (Cesarjevič Rudolf) tudi po njegovem prizadevanji itd.

„Tudi nemški kmet čuti, da mu gre za glavo pod sedanjim slovanskim gospodstvom v Avstriji. On čuti, da tudi za njegovo kožo gre dandanes v boji zoper Nemce na Českem in Kranjskem!“ Če bi tako besedovanje (15) ne bilo prenorčavo, bilo bi res smešno, pravi dr. J. Bleiweis, ter pojasnuje po „Novicah“ iz l. 1861 v članku: Ali je res nemštvo v nevarnosti pogina? oni krič v dokaz, da nemčurji (ne pa pošteni Nemci) v eno mer trobijo isto krivo pesen, mi Slovenci pa stojimo še danes, kakor pred 20. leti na stališči pravice (231). — Minister pravosodja baron Lasser in njegov ukaz sodnijam kranjskim leta 1862... Tako so se slovenščini vrata odprla v sodnije l. 1862, — a zdaj po preteku 19 let, po tolikem napredku njenem in po tolikih enoglasnih zahtevah v slovenskih časnikih, javnih taborih, deželnih zborih, vladarjevih in ministerskih zagotovilih naj bi se jej v ustavni Avstriji anno 1881 zopet zaprla po odloku g. Waserja in Stremayerja?! — kaže dr. J. Bleiweis za „Promemoria našim gospodom državnim poslancem, gledé na njih interpelacijo zaradi slovenskega jezika v sodnijah na Kranjskem, Primorskem (93-4) itd.“ Doživel je vendar določbe, po kateri je minister dr. Pražak odprl mu spet pot v vse sodnije vseh dežel, kjer ljudstvo slovanski jezik govori, kar vesel pripoznava (346) v Novicah: Slovenski

jezik pri sodnijah zopet iz groba vstal. — Baron Conrad, c. k. naučni minister, kot ces. kralj. deželni predsednik Kranjski l. 1869 o šolskih zadevah. Obljuba dolg dela — tako se glasi slovensk pregovor. Sveta dolžnost nam je, da opomnimo gospoda ministra (str. 60. gl. 248—257: Matica slovenska in pa slovenske šolske knjige) na to, ker mislimo, da je pošteno govoril, a ne — hinavsko v deželnem zboru kranjskem.

Dogodbe v Pragi — pretepi med českimi in nemškimi študenti — so ga jako vznemirile (215.-6), in obžalovaje jih odgovarja nemčurskim rovarjem, ki tudi pri nas z lažnjivimi pretvezami sejejo seme razpora med národom slovenskim in nemškim (219). Tako resno odgovarja Wochenblattu in Deschmannu o enojnem poveljnem jeziku v armadi avstrijski (234 5). — Končano je bilo s starim letom številjenje ljudstva, ki bode zarad občevalnega jezika menda velika statistična laž . . . Vkljub temu, da so v nekaterih hišah na vso moč iz Slovencev narejali Nemce in je za marsikatero kuharico, katera edino „küß d' Hand“ zna, njen gospod vpisal nemški občevalni jezik, je vendar velikansko število Slovencev (18.313) v Ljubljani, Nemcev (5422) pa le prav za prav nemčurjev ubogo majhna množica. Naj z ozirom na to številjenje kazinarji in njihovi privrženci gredó spat z neslanim svojim trdenjem, da je Ljubljana nemško mesto (106)!! — O priliki storjene nezvestobe je živo potožil o hranilnici (106) naši. — Naj bi prihodnji teden — teden po beli nedelji, ko bodo volitve, se naše mesto zopet pokazalo kot bela Ljubljana, kar je toliko let bila, dokler ni pred malo leti birokracija s konstitucijskim društvom v zvezi naših meščanov razcepila na dvoje. Tako je podpisoval se za narodni volilni odbor v pozivu do trgovcev, obrtnikov in rudarjev, ter toplo hvalo dajal v njegovem imenu volilcem za sijanji izid.

Drugače pa je bilo o deželnem zboru, v katerem si je najprej izprosil odpust od častnega posla deželnega glavarja namestnika. — Kakor je nekđaj stal „Hannibal ante portas“, tako stojé zdaj narodni poslanci pred zbornico ljubljansko: na eni strani pred slovesno objavo lansko, da nikdar več ne pridejo v ta z dokazanimi nepostavnimi sredstvi izvoljeni zbor, — na drugi strani pa pred ono oportuniteto, katera je v vsem glavno vodilo sistemi sedanjega ministerstva, ki bi rado vsem strankam vstreglo, pa prav zato nobeni ne vstreže (307) . . . Novicam, katerim je od nekđaj doslednost glavno pravilo bilo, ona objava narodnih poslancev nikakor ni le gola demonstracija proti vladi bila, ampak temeljito prevdarjena beseda resnih mož v resnem momentu (322) . . . Kaj so narodni poslanci dosegli v tem zboru? Borba za borbo, krepki govori v mnogih deželnih zborih preteklih let, al vse bilo je bob v steno pri tej večini, ki je od nekđaj sovražna našim pravičnim zahtevam . . . Ker sta Bleiweis in Klun skupne izjave narodnih poslancev od 8. junija 1880 in pa soglasnega sklepa od 14. julija 1881, da ne gredó več v sedanji deželni zbor z nepostavno skrpno večino, in so zato za razpust tega zbora ministra Taaffea prosili, se konsekvntno držala in nista šla v zbor, ostali poslanci pa so se uklonili oportuniteti in šli v reduto, Bog vedi kaj pričakovaje, so Novice po končanem zboru z ozirom na njegove bolj eklatantne sklepe vprašale: koliko se je doseglo v tem zboru? To vprašanje je nekoga iz nasprotnega tabora tako zbudlo . . . (gl. Slov. Nar.) . . . Da naših narodnih poslancev nismo v teku celega zborovanja prav nič nadlegovali s svojimi pomisliki, pa tudi ne vzeli v svoj list, kar se nam je iz različnih krajev dopisovalo, vse to zadostno pričajo naši listi. Da bi se pa bile ravno Novice morale odpovedati vsaki objektivni razpravi, zato ne najdemo nikakoršnega razloga. In tako basta (355)! —

Predsednik Slovenski Matici je 27. aprila dr. Bleiweis še sam krepko vodil, občni zbor (141—192), za Letopis dal je poziv slovenskim pisateljem, vse spise zanj sam

vredil, zgodovinskemu članku o presvitlih Rudoljih Habsburških pridél opazko, ter zahteval, naj se na vsak način v istem Letopisu 1881 na koncu natisnete dve nemški pesni vedno mu priljubljenega Koseskega (202—208).

V prazničnem svojem (19.) listu, kateremu na čelu sta v prelepih slikah cesarjevič Rudolf pa princesinja Štefanija, pišejo Novice: „Preradostni naznanjamo svojim bralcem danes novico, da ob priliki poroke svetlega cesarjeviča Rudolfa došla je po milosti Nj. veličanstva našega presvitlega cesarja in gospoda Franja Josipa slovenskemu národu velika čast, da je njega voditelj dr. Janez Bleiweis prejel imenitni red železne krone 3. vrste, s katerim v zvezi je plemstvo. Da sme narod slovenski to cesarjevo odlikovanje tudi sebi na čast šteti, razvidno je iz tega, da so ob priliki Bleiweisove 70letnice Slovenci iz vseh pokrajin sijajno ga pripoznali za svojega voditelja, in da mu zdaj, ko ga je presvitli cesar poslavil z imenitnim redom, od rodoljubov vseh strani zemlje slovenske, kakor slišimo, dohaja neštevilno veliko pisem, katera mu radostno čestitajo o cesarjevem odlikovanji. Kakor je njegovo 38letno geslo, kar je dr. Janez Bleiweis delovati začel v našem listu na javnem polji, vseskozi se glasilo: „z Bogom za cesarja in domovino!“ tako tudi s posebnim povdarkom danes, ko cesarjevič Rudolf, naš prihodnji cesar, v ljubezni podaja roko kraljevi princesinji Štefaniji, doní klic naroda slovenskega: „z Bogom za cesarja in domovino!“ In str. 289 se bere: „Presvitli cesar je z lastnoročno podpisano diplomo od dné 17. junija tega leta deželnega glavarja namestniku, profesorju dr. Janezu Bleiweisu, kot vitezu reda železne krone tretje vrste vsled redovnih pravil vitežki stan s priimkom Trsteniški milostljivo podeliti blagovolil. Priimek izvira od Trstenika, rojstvenega sela pradedov njegovih, nad Kranjem stoječega pod visoko gorenjsko goro, kateri je ime Storžič. — Javna zahvala. „Kakor leta 1878 o mojem 70rojstvenem godu, tako mi je o priliki, ko mi je naš presvitli Cesar in Gospod podeliti blagovolil vitežki red železne krone tretje vrste, došlo uni in ta teden ustmeno in pismeno, od blizu in daleč, od posameznih prijateljev in mnogih društev in občin toliko dokazov ljubezni in naklonjenosti, da mi ni mogoče kar hitro, kakor je dostojno in moje srce želí, vsacemu izreči dolžno zahvalo. Zato sem primoran obrniti se na pot javnosti in svojim prijateljem, vsem skupaj in vsacemu posebej, po tej poti objaviti svojo najtoplejšo zahvalo za toliko mila mi čestitanja z radostnim priznanjem da milostljivo odlikovanje Cesarjevo sega veliko dalje nego na samo mojo osobo, marveč da se po njem počeščen čuti ves narod slovenski, s katerim skupno po zgledu Najvišjega cesarjevega gesla: „viribus unitis“ z združeno močjo delujemo Slovenci kot neomahljivo zvesti Avstrijani in pošteni sinovi matere Slovenije. Zato, ponavlja je prisrčno zahvalo za tako ljubeznjive čestitke vsem svojim prijateljem, ž njimi vred navdušeno kličem: Slava Njegovemu Veličanstvu presvitlemu cesarju Franc Josipu I.! Bog ga z vso Njegovo presvitlo rodovino mnogaja leta živi srečnega!“ V Ljubljani 17. maja 1881. Dr. Janez Bleiweis.

Vabilo k občnemu zboru Kmetijske družbe kranjske je dr. J. Bleiweis še sestavil in priobčil (l. 44), napovedal začetek podkovske šole, ponavljal (str. 371) važnost ravno letošnjega zbora, dobil v njem 23. nov. nepričujoč splošno pohvalo in izraz sočutja, bil vnovič voljen za tajnika, kot vodja podkovske šole poklical učence z učiteljem k sebi zavoljo bohnosti na dom ter jim razložil vredbo polletnega podkovskega poduka in šole veliko korist za učence same, kateri po dobro prestani preskušnji zadobé pravico samostojnega podkovstva pa tudi korist za deželo, katera je na stotine kovačev že dobila po nji itd.; — kar povedó Novice (str. 380): „Vse mesto je te dni pretresla strašna novica, da je g. dr. Janez Bleiweis vitez Trsteniški nevarno zbolel. Res je bila plemenitega gospoda hudo prijala bolezen, pa danes moremo povedati veselo

novico, da mu je odleglo in da je najboljšje upanje, da nam milostljivi Bog to drago in domovini nenadomestljivo življenje ohrani še dolgo dolgo let“. Toda — človek obrača, Bog obrne. Dne 22. nov. se je dal pobožno previditi, v sredo 23. nov. je nekoliko vstal, in dajal še naročila o Novicah, ki so prišle popoldne v tisek; sicer je vodil svoje drage Novice do sobote, in celo v ponedeljek 28. nov. dopoldne je še imel zaradi pogovor z dr. Poklukarjem, in vedel je vsaj za polovico tistega lista, v katerem je bila priobčena smrt njegova. Novice so (str. 387) naznanile smrt svojega dejanskega vrednika, v naslednjih listih donašale popise o zadnjih dnevih in o slavnem pogrebu njegovem, razglašale odmeve iz vseh strani, a pravi mrtvaški list dale mu v pomenljivem črnem okviru (t. XXXIX št. 48 30. nov.) v teh-le besedah:

Mrtvaški zvon je zapel,
ugasnila je najsvetlejša Slovenije luč,
narod slovenski je zgubil svojega očeta:

Boktorja Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega

ni več med nami, vzela nam ga je nemila smrt.

Včeraj preselil se je njegov preblagi duh v daljno večnost.

Kakor narod, solzé se tudi

„NOVICE“

za svojim očetom in nevtrudljivim svojim vrednikom.

Božja mu milost!

D o p i s i.

S Štajerskega. A) C. k. deželni šolski svet dovolil je v svoji seji v dan 5. oktobra 1882. l., da se napravi enorazrednica v občini Lohngraben s sedežem v Rollsdorfu (okr. Weiz), da se dvorazrednica v Windisch-Hartmannsdorfu razširi v trirazrednico; dovolil je tudi, da ostanejo dozdanje paralelke v Voitsbergu in Knittelfeldu ter da se napravijo še nove pri šolah v Langenwangu in Judendorf-Seegrabnu. — Na ljudske šole se je nastavljal za nadučitelja: Gospod Ivan Robič (iz Ptuj) v Št. Vid pri Ptuj; za učitelje: Gospod Iv. Grebenec (iz Svetine) k sv. Duhu (pri Ptuj); za učiteljico: Gospodičina Sidonija Hedl na Elizabetinsko deklinško šolo v Gradci; za podučitelja: gosp. Vin. Ambrož na deklinško šolo v Lagergasse v Gradci; za podučiteljico: Gospdč. Em. Kleinberger v Kitzeck in Dom. Rosenberg na Fran-Josipovo deklinško šolo v Gradci. — Stalno gresta v pokoj učitelja: gospod Fr. Schrei (na šoli Ptujске okolice, r. 1830. l.) in gospod Fr. Schütz (v Spitalu, r. 1846. l.). — V tej seji izreklo se je tudi županu in podpredsedniku okr. šol. sveta v Rottenmannu, gospodu Rup. Hofer-ju, priznanje za njegovo huma-

niterno in šolstvo pospešujoče delovanje. — V seji v dan 19. oktobra t. l. vršile so se prošnje za oprostitev šolnine in odobrili so se nasveti o pouku prostih predmetov na srednjih šolah; dovolilo se je, da se napravijo paralelke na ljudskih šolah v Ehrénhausnu, Leutschachu in pri sv. Rupertu (okr. Št. Lenart), in pa da se napravi kmetijski nadaljevalni tečaj v Gleichenbergu, Breitenfeldu in Trofaiachu; ljudska šola v Strassgangu razširila se je v štirirazrednico, ona v Deutsch-Landsbergu pa v petrazrednico. Učitelj na razširjeni ljudski šoli v Loki, gospod Josip Zupanek, imenovan je nadučiteljem, na isti šoli gospod Al. Dela Motte za učitelja in gospđ. Am. Sedlaček pa za podučiteljico v Frohnleiten. — Potrdila se je volitev nadučitelja gospoda Jos. Weiss-a kot strokovnjaka v mestni šolski svet Celjski, podučiteljicama gospodičinama Mat. Mannert (iz Mute) in Kar. Briller (iz Kumitza) se je dovolilo, da s službama menjate. — V seji v dan 9. novembra t. l. se je letno glavno poročilo o stanju štajerskega ljudskega šolstva v šolskem letu 1881/2. l. odposlalo gospodu ministru za uk in bogočastje, postavil se je odbor za posvetovanje vprašanja, kam naj bi se Graška državna gimnazija preselila ter se dovolilo, da bi se napravil obrtnijski nadaljevalni tečaj v Leobnu, nadaljevalne šole za vrtnarske učence v Gradci in privatne šole v Sevnici. — Na ljudske šole so se nastavili za nadučitelja gospoda: Fr. Slemenšek v Zdolah (dozdaj učitelj tam) in Ig. Lopič v Št. Janž na Dravskem polju (dozdaj učitelj tam); za učitelja gospodje: Al. Sedlaček (iz Maribora) na Magdalensko Mariborsko predmestno šolo, Her. Weingert v Arding, Iv. Povh (iz Weinburga) k sv. Vaclavu (okraj Slov. Bistrica), Bern. Trabusiner v Galicijo (dozdaj prov. tam) in Jos. Resch v Kalkleiten-Statteg. — Nadučiteljema gospodoma Fr. Režhak-u v Baierdorfu pri Gradci in Iv. Voith-u v Mariagrün se je dovolilo, da s službama menjata.

B) Premembe pri učiteljstvu. Gospod Iv. Debelak (Mariborski učiteljski kandidat), podučitelj v Planino; gosp. Fr. Šnuderl (Mar. učit. kand.), podučitelj v Žetale pri Rogatci; gosp. J. Knapič (Mar. učit. kand.), začasni učitelj v Luče; gosp. V. Zupan (Ljubljanski učit. kand.), podučitelj v Prožin; gosp. J. Weixler (iz Arnuža), podučitelj v Slovenjgradec; gosp. Tom. Pušenjak (iz Kapele), učitelj v Cven pri Ljutomeru; gosp. Al. Gregl (iz Braslovč), v Vuhret (ne v Prožin, kakor sem zadnjič poročal); gosp. J. Zemljič, pomožni podučitelj, k sv. Ksaveru pri Gornjemgradu; gosp. Fel. Pirc (nadučit. v Malinedelji), učitelj v Verzej; gospodičina J. Rom (Gradška učit. kandidatinja), začasna učiteljica v Teharje; gospod P. Kranjc (iz Lapor), podučit. v Teharje; gospodičina J. Berthold (Gr. učit. kand.), podučiteljica v Globoko; gospđ. M. Schott (iz Št. Jurja na južni železnici), pomožna podučit. v Ljubno. — Upokojeni učitelj Jos. Freuensfeld je umrl meseca novembra t. l. Naj v miru počiva!

C) Raznoterosti. Nj. Vel. presvetli cesar je daroval za zgrado šol v Haselbachu (okr. Weiz), v Winkelu (okr. Pöllau), v Globokem (okr. Brežice) vsaki po 200 gold., za ono na Bizeljskem (okr. Brežice) 300 gold., za ono v Zdolah (okr. Brežice) pa 150 gold. — Deželni šolski nadzornik gospod Al. Rožek dal bo sredi meseca januarja 1883. l. nov šematizem ljudskih šol na Štajerskem na svetlo. — Graški mestni šolski nadzornik gospod ravnatelj Iv. Trunk je izdal svoje poročilo pri letošnji okrajni učiteljski konferenci v posebni knjižici. Ker je gosp. Trunk izvrsten pedagog, to knjižico vsem učiteljem prav toplo priporočamo. — C. kr. vadniški učitelj v Gradci gosp. Iv. Vogl izdal je: »Sammlung der in Steiermark gebräuchlichsten Kirchenlieder mit Vor- und Nachspielen und Präludien«. Zbirka obsega 20 nemških in 6 slovenskih cerkvenih pesen, 115 pred- in zaiger in 40 preludij. Cena 1 gold. — Graško učiteljsko društvo je gosp. Fellner-ja volilo enoglasno na tri leta urednikom »Paedag. Zeitschrift«. — Kot glasilo permanentne razstave učnih pripomočkov v Gradci začel se je izdavat i poseben časnik: »Erstes österreichisch-ungarisches Lehr- und Lehrmittel-Magazin«. Časnik izhaja po enkrat na mesec ter stane za vse leto 1 gold. 20 kr.

Tone Brezovnik.

Iz Šmarijskega okraja pri Celji. Naše učiteljsko društvo je imelo v dan 9. listopada svoje mesečno zborovanje, katerega se je udeležilo odlično število gospodov društvenikov in učiteljev iz sosednega Rogaškega okraja. Gospod predsednik E. Blenk pozdravi radostno društvenike, osobito pa gospode učitelje iz Rogaškega okraja. Predmet »lepopišje v ljudski šoli« obravnaval je gosp. Jos. Večaj. Učitelji so se zjedini li o oblikah pismenk. O točki: »A. Foerster-jeva pesmaričica po številkah«, poročal je gosp. Jos. Kotnik, razloživši pouk v petji po številkah, ter je priporočal pesmaričico, ako bode na višjem mestu odobrena. Po predlogu gospod predsednikovem so se nekateri učitelji, da bodo pouk v petji po številkah v svoji šoli poskusili ter prihodnjic o vspehu tega pouka društvu poročali. — Mej drugimi se tudi vzprejme predlog gosp. Jos. Kotnik-ov, da se društvo vpiše v »Slovensko Matico« in da si naroči »Učiteljskega Tovariša«. Z veseljem poročamo, da se s prihodnjim letom pridružijo gospodje učitelji Rogaškega okraja našemu društvu ter se bode tako ustanovilo Šmarijsko-Rogaško učiteljsko društvo. *J. K.*

Iz Krškega. (Napredek naše meščanske šole.) Ko se je pred štirimi leti otvorila s prvim razredom meščanska šola, vstopilo je bilo samo 13 učencev, letos pa šteje prvi razred 35 večjedel zeló nadarjenih in dobro pripravljenih učencev, ki so od blizo in daleč v šolo prihrameli; največ iz Krškega, Vidna, Leskovca in Rajhenburga. (Ljudska šola iz poslednjega kraja zlasti dobro svoje učence izurja, tako da lahko napredujejo v drugih višjih solah.) V vseh treh razredih šteje pa tukajšnja meščanska šola 54 učencev; oglasilo se jih je bilo letos pa še dosta več, a vsi niso bili sposobni, a nekateri iz oddaljenih okrajev premalo premožni, da bi mogli hrano in stan tukaj plačevati. Mej omenjenimi 54 učenci uživa jih 12 letno podporo po 70 gold., katero daje gospod M. Hočevár. — Na tukajšnji meščanski šoli je dobil letos službo učitelja za prirodopis, fiziko in aritmetiko Novomešan, gospod Ferd. Seidl, ki je izprašan iz omenjenih predmetov za višjo gimnazijo. Njegov prednik, Jos. Kwapil, Moravec, dobil je pa službo v svojej domovini (v Lundenburgu), kjer bode v šoli gotovo z boljšim vspehom poučeval, nego pri nas, kjer ima učitelj posebno v prvem razredu jako težavno delo, ako ni slovenščine zmožen.

— »Vabilo k popularno-znanstvenim predavanjem v korist naravoslovskim učnim sredstvom na tukajšnji meščanski šoli«. I. V nedeljo, dné 10. decembra 1882. l.: »Možjani človeški«, s posebnim obzirom na ženske možjane; govor meščanskega in izprašanega gimnazijalnega učitelja Ferd. Seidla — z razkazovanjem. II. V nedeljo 17. decembra 1882. l.: »Zgodovina Krškega mesta«, govor šolskega ravnatelja J. Lapajne-ta. III. V nedeljo 11. februarja 1883. l.: »Elektrika v službi človekovej«, govor Ferd. Seidla — s poskusi. IV. V nedeljo 18. februarja 1883. l.: »O kamnu modrijanov«, govor meščanskega učitelja Jos. Bezlaj-a — s poskusi. V. V nedeljo 25. februarja 1883. l.: »Reformacija in protireformacija na Kranjskem in Štajerskem«, govor J. Lapajne-ta. VI. V nedeljo 4. marcija 1883. l.: »O fizični podlogi življenju«, govor Ferd. Seidla. Začetek vselej ob 11. uri dopóldné v risarski dvorani. Pri poslednjem govoru se bodo vzprejemali prostovoljni darovi.

V Krškem, dné 1. decembra 1882. l.

Ravnateljstvo meščanske šole.

— »Praktična metodika« se bode do konca t. m. v Milic-evi tiskarni natisnila. To si dovoljujem naznanjati p. n. gospodom naročnikom z dostavkom, da hočem jaz poštnino plačati vsem tistim gospodom, kateri mi naročnino (80 kr.) naprej poslati izvolijo. *J. Lapajne.*

— Pisanke in risanke, katere sta izdala in založila Iv. Lapajne v Krškem in M. Grubbauer v Lincu — priporočilo je c. kr. deželno svetovalstvo v Trstu ter zapovedalo primorskim šolam, rabiti je.

Iz Koperskega okraja. Večkrat se učitelji našega okraja shajamo, in pri takih shodih marsikaj rečemo. Pri Zdravku v Črnekali smo zadnjič rekli, da naj si naše društvo v nadaljno izobraževanje oskrbí knjižnico; in predsedništvo tega društva je sklicalo v dan 26. pr. m. v Dolini odbor, da to reč pretrese in potrebno ukrene. Predsednik pové kratko, kaj se je užé vse naredilo v pomnožitev, v okrajni učiteljskej knjižnici, slovenskih, hrvatskih in nemških dobrih pedagogično-didaktičnih knjig, v dovolitev podružnice, kakor je povsod drugod navada, bližnjim učiteljem v Dolini. A vse zastoj! Zato pa pravi predsednik, ustanóvi naj si, po nasvétu gospoda M. A., knjižnico v nadaljno izobraževanje naše društvo samo; odborniki pritrde. Znani naš vrli tovariš gospod M. Anžlovar tedaj izvoli se knjižničarjem in upamo, da bode umel rešiti svojo važno nalogo v naše nadaljno izobraževanje. Knjige se v ta namen že pridno nabirajo in kupujejo. Nadalje sklene odbor po nasvétu g. Bunčevem, da društvo slav. c. kr. okrajni šolski svét v Kopru vpraša, kaj je z vlogo s 17. jun. t. l., štev. 24., da naj bi se podružnica v Dolini dovolila. Po nasvétu gospoda M. A. pristopi društvo k družbi »sv. Mohora« in k »Slovenskej Matici«, in po nasvétu gospodičine učiteljice dolinske pristopi društvo tudi k »hrvatskemu pedagogijsko-knjževnemu društvu«. Bog daj, da bi mogli pristopiti kmalu tudi k »slovenskemu pedagogično-didaktičnemu društvu!«

Iz Šent-Vida nad Ljubljano. Tú se je osnovala nadaljevalna šola za rokodelce. Do zdaj vpisalo se je v to šolo 71 učencev; mej temi je: 17 rokodelskih pomočnikov, 46 učencev rokodelčičev (večinoma mizarskih) in 8 kmetskih dečkov. Naj starejši teh učencev je star 25, naj mlajši 14 let. Poučuje se: risanje, računstvo, spise, naravoslovje in zemljepisje z zgodovino. Vsi troški plačujejo se iz Bitenčeve zapuščine.

Iz Ljubljanske okolice. Okrajna učiteljska konferenca za ta okraj vršila se je za šolsko leto 1881—82. v dan 4. decembra pri sv. Petru v Ljubljani pod predsedništvom novega šolskega nadzornika g. V. Levstik-a v navzočnosti 29 učiteljev in 3 učiteljic.

Po primernem nagovoru g. predsednika, držoč se gesla našega preuzvišenega vladarja »sé združenimi močmi«, preide se k prvej točki dnevnega reda. Namestnikom izvoli si g. nadučitelja

Papler-ja. Zapisnikarjem voljena sta po navétu g. Žebre-ta, kateri meni, da naj bota zapisnikarja kolikor mogoče blizu, da se tako pri delu podpirata, gg. Črnè in Stojec.

Na to omenja g. nadzornik izpembe, koje so se vršile v teku minolega šolskega leta. Spominja se v prvi vrsti smrti bivšega nadzornika Wiziak-a. Pridobil si je sè svojim taktim vedenjem in sè svojo vzgledno dobrohotnostjo ljubezen vseh učiteljev. — Hranimo mu blag spomin! Zbor temu stoječ pritrđi. Naš okraj zapustili so v minulem letu gospodje, a mesto njih imamo denes tã mnogo novih močij. — Onim želi srečo na novih službah, a tem kliče »dobro došli«.

Vrši se potem volitev dveh zastopnikov učiteljstva v okrajni šolski svèt. — Predno se preide k volitvi, izreče se dosedanjima zastopnikoma v dokaz njihovega vzpešnega delovanja zahvala vse skupščine. — Predlog g. Vožlaček-a, da naj ostaneta dosedanja poverjenika — ne obveljaj; a vzprejme se predlog g. Žebre-ta, da se voli po listkih z dostavkom g. Remič-a, da volijo po §. 4. postave od 8. maja 1872. leta le definitivni učitelji. —

Izvoljena sta bila po dovršenem skrutiniji gg. Govekar sè 22, in Papler sè 15 glasovi.

Na to poročal je g. Adamič o stanji naše okrajne učiteljske bukvarne. — Knjižnica šteje 178 trdo, 154 mehko in 33 nevezanih knjig. Slednjim všteti so tudi beletristični listi »Gartenlaube«, »alte und neue Welt« in »Zvon«. Sploh pa konstatira g. govornik, da je bukvarna v strašanskem neredu. — Vzrok temu je, ker je bila prej v sv. Vidu nad Ljubljano, v prvi vrsti nje prejšnji oskrbnik g. Krnec, zdaj nadučitelj v Gorenjem Logatecu. V bukvarni manjka cela vrsta knjig, posebno pomanjkljivi pa so leposlovni listi. — Posameznim manjka po 6—8 ali 10 števil. — On nij dobil, ko je bila knjižnica k sv. Petru prenešena, nikakoršnega zapisnika, tedaj tudi ne more vedeti, katerih knjig nij, in kje da so. — Tudi računa ne more predložiti, ker ne vé nič o dohodkih in troških.

Da je gospod Krnec svoje dolžnosti kot oskrbnik okrajne učiteljske bukvarne zanemarjal, svedoči nam tudi to, da je še le 3. decembra, tedaj celih šest mesecev pozneje, ko je zapustil naš okraj, pripeljal iz Logatca gopodu nadzorniku celo vrsto knjig naše bukvarne, in da je pred kratkim izposodil knjigo »učiteljske knjižnice za Ljubljansko okolico« učitelju Logaškega okraja. — Tako poroča g. nadzornik, kojemu je g. Krnec to sam pravil. — Enoglasno vzprejet je bil potem predlog gosp. Papler-jev, da se bivšemu predsedniku naše knjižnice izreče »nezaupnica«. Vzprejme se tudi predlog, da se pozove gosp. Krnec k prihodnji seji bukvarnične komisije, da kaže račun o dohodkih in troških.

Po živahnej debati gledè naročevanja knjig in marsičem družem vzprejmó se sledeči predlogi:

1. Predlog g. Punčah-a, da se »Gartenlaube« opusti; 2. predlog g. Kuharja, da se kupujejo knjige, koje nasvetuje zbor, z dostavkom g. Črneta, da se naročujejo v prvi vrsti knjige zgodovinske in pa knjige, koje priporoča ministerstvo za nadaljevanje kmetijskih tečajev; 3. predlog g. Krmavner-jev, da se letos ne naročuje novih knjig, baš ker ne vemo ničesar o denarnem stanji naše bukvarne. Da se pa vendar nekaj stori, vežejo naj se dozđaj še nevezane knjige.

V bukvarnično komisijo bili so voljeni na predlog g. Papler-jev gg.: Adamič (predsednik), Govekar, Krmavner in Podkrajšek.

V stalni odbor voljeni so po listkih sledeči gospodje: Govekar sè 24, Papler sè 20, Borštnik sè 16 in Kuhar sè 15 glasovi.

Posameznih nasvetov došlo je po g. Borštnik-u dvoje. Prvi predlog se glasi: Ker se krajni šolski svèt pri sestavljanji preliminar za šolske potrebe navadno krčijo dovoliti po učitelju nasvetovano vsoto, prosi se: slavni okrajni šolski svèt naj nam določi in potrđi vsoto za troške posameznim šolam.

Ta predlog se zavrže, ker, kakor meni g. nadzornik, vsak učitelj lahko sam naredi proračun, in če mu ga krajni šolski svèt noče potrđiti, se lahko pritoži pri okrajnem šolskem svētu.

Drugi predlog, tikajoč se kontrolorja c. kr. davkarije v Ljubljani, kateri ne mara izplačevati mesečnine drugače nego v prvi dan vsakega meseca, in se sploh nasproti ljudem, kateri pridejo po tega ali onega učitelja plačo, nedostojno in protiuradno vede, se vzprejme. Naroča se c. kr. okrajnemu glavarstvu, da stori potrebno, da se v prihodnje kaj takega ne zgodi več.

Temu sledilo je še nekaj službenih ukazov, s katerimi je bil oficijelni del te konference zaključen.

V kratkih besedah izreče na to g. Papler predsedniku zahvalo za prijazno in nepristransko vodstvo današnje konference, na kar se g. prvomestnik v istem pomenu gospodom učiteljem presrčno zahvali. Zbor se zaključi s trikratnim »slava« našemu presvitlemu vladarju in njega dinastiji, komur vsi navzoči pritrđijo. Zapoje se cesarska pesen. Opóludne obedovali smo v »čitalnici«. Le prehitro pretekel nam je čas v živahnem razgovoru in mej mnogovrstnimi napitnicami. — Mej slednjimi omenim naj le one našima novima zastopnikoma v okr. šol. svèt. Bog ju živi! — j —

Iz Ljubljane. (Imenovanje.) Nj. c. in kr. apostolsko Veličanstvo so z najvišim sklepom z 28. novembra t. l. udom Kranjskega deželnega šolskega sveta za prihodnjo šestletno dobo izvolili imenovati častnega kanonika dr. Leonarta Klofutarja, gimnazijalnega profesorja verouka Tomo Zupana, ravnatelja državne višje realke v Ljubljani, šolskega svetnika dr. Ivana Mrhala, in nadučitelja prve mestne ljudske šole tu Andreja Praprotnika.

— Deljenje zimske obleke je bilo 8. t. m. ob 11. dopoldne v tukajšnji narodni čitalnici. Obdarovanih je bilo 40 ubogih učencev in 40 ubogih učenk iz raznih šol. Slavnost to počastila je visokorodna gospá Em. Winklerjeva s svojo gospodičino hčerko. Govorila sta šolski voditelj A. Praprotnik in katehet nunskih šol g. A. Kržič, ter se oba zahvaljevala milosrčnim gospem, vsem blagim dobrotnikom in dobrotnicam te prekornostne naprave, ki že 18. leto tako lepo deluje na korist mladini in na čast národu. Naj bi ta prekornostna naprava živela mej nami tako dolgo in tako gotovo, dokler bodo domoljubna srca bila za domovino našo!

— Odbor »Slov. učiteljskega društva« je imel 7. t. m. sejo, pri kateri so se obravnavali nekateri predlogi, ki so mu bili izročeni v zadnjem občnem zboru. Predlog g. Fr. Kavčičev, »naj se učiteljem višje službe z boljšo plačo delé po starosti in zasluženji kakor pri uradnikih«, bode se v svojem času priobčil deželni učiteljski konferenci; drugi njegov predlog, naj se učiteljem za pokojnino štejejo leta precej ko stopi z zrelostnim spričalom v službo, ne pa še le po preizkušnji za uč. sposobnost, sicer mora učitelj dalje kot vsak drugi uradnik — 42 in še več let — služiti, predno dobí vso pokojnino — bode se s primerno prošnjo oddal dež. zboru. — Predlog, ki se je od mnogih strani nasvétoval, naj bi list »Uč. Tovariš« namesto dvakrat trikrat izhajal na mesec, rešil se je s tem, da bodo to stvar določili č. g. g. naročniki sami. Ako bi imel »Uč. Tovariš« dostojno število naročnikov, potem bi se še le móгло misliti, kako bi se pomnožil. — Peticija za predplače ljudskim učiteljem na deželi bode se ponovila pri prihodnjem deželnem zboru. — Udje »Slov. učiteljskega društva«, ki so že čez leto ali že dalje letnino dolžni, prosijo se, naj jo blagovolijo poravnati, kajti društvo ima troške s sobo, s knjižnico i. dr. ter ne more biti brez stalnih dohodkov. — Kdor iz mej udov želí imeti »vzprejemnico«, naj pride sam po-njo, ali pa naj k letnini priloží 10 kr. za poštnino. — Društvo šteje zdaj 124 udov, lepo število, da bi bili le vsi stanoviti! — 28. t. m. ob 11. uri dopoldne bode v I. mestni šoli (pri tleh v sobi III. razreda) ped. znanstveno predavanje, h kateremu vse častite gospode ude iz okolice uljudno vabi

odbor.

Učiteljska služba.

Na čveterorazredni ljudski šoli v **Ribnici** bode se za trdno oddala tretja učiteljska služba s 500 gld. letne plače. Prošnje naj se pošiljajo c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Kočevje do 10. januvárija 1883. l.

C. k. okrajni šolski svét v Kočevji

v dan 30. novembra 1882. l.

Učiteljska služba.

Na trirazredni ljudski šoli v **Sodrašici** bode se za trdno postavila tretja učiteljska služba s 400 gold. letne plače. Prošnje naj se pošiljajo c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Kočevje do 10. januvárija 1883. l.

C. k. okrajni šolski svét v Kočevji

v dan 30. novembra 1882. l.

Današnjemu listu pridejan je zavitek, naslov in kazalo za letnik 1882.